

Justitieutskottets betänkande

1981/82:40

om anslag till domstolsväsendet m. m. (prop. 1981/82:100 bil. 5, D, jämte motioner)

ANDRA HUVUDTITELN

Domstolsväsendet m. m.

1. **Domstolsverket.** Utskottet tillstyrker regeringens i proposition 1981/82:100 bilaga 5 (justitiedepartementet) under punkt D 1 (s. 61 och 62) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen till *Domstolsverket* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 44 530 000 kr.

2. **Allmänna domstolarna.** Regeringen har under punkt D 2 (s. 63—66) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att vid var och en av hovrätten över Skåne och Blekinge och hovrätten för Västra Sverige inrätta en ordinarie tjänst för hovrättslagman i Fo 32 och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, i Fo 29,

2. till Allmänna domstolarna för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 810 600 000 kr.

Motioner

I motion 1981/82:664 av Lisa Mattson m. fl. (s) hemställs såvitt nu är i fråga

— att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående den i proposition 1981/82:100 aviserade minskningen av antalet nämndemän (yrkande 7 delvis),

— att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående ekonomisk ersättning till nämndemän (yrkande 9),

— att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående individuell rösträtt för nämndemännen (yrkande 10).

I motion 1981/82:1231 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen under bilaga 5, D 2. Allmänna domstolarna beslutar att för budgetåret 1982/83 anvisa ett med 14 430 000 kr. i förhållande till regeringens förslag förhöjt belopp avseende ersättning till nämndemän (yrkande 1).

Utskottet

Medelsberäkningen m. m.

Regeringens förslag till medelsberäkning under denna punkt innebär en ökning av anslaget med 65,6 milj. kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår. Uppräkningen av anslaget hänför sig framför allt till ökade lönekostnader. Medel beräknas inte för inrättande av nya tjänster. Däremot föreslår regeringen att det vid var och en av hovrätten över Skåne och Blekinge och hovrätten för Västra Sverige inrättas en ordinarie tjänst för hovrättslagman och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, i utbyte mot motsvarande göromålsförordnande.

Beräknande posten Ersättning till nämndemän föreslås i budgetpropositionen en sänkning av anslaget med 10,8 milj. kr. Enligt vad som anmärks rör det sig om en preliminär beräkning i avvaktan på en särproposition om underrätternas sammansättning. — En proposition i ämnet skulle bygga på en departementspromemoria (Ds Ju 1981:18) vari föreslogs bl. a. en minskning av antalet nämndemän i tingsrätt från fem till tre och i länsrätt från fyra till tre. En sådan minskning av antalet nämndemän i tingsrätt skulle, enligt vad som upplyses i budgetpropositionen, innebära att anslagsposten Ersättning till nämndemän — efter viss uppräknings — kunde minska med 12,5 milj. kr. Departementschefen föreslår att anslaget — i väntan på en proposition i ämnet — reduceras med det angivna beloppet.

I motionerna 664 och 1231 tas upp frågan om beräkningen av anslagsposten Ersättning till nämndemän. Innebörden av motionsyrkandena är att anslaget för nästa budgetår skall beräknas med utgångspunkt i den ordning som f. n. gäller i fråga om antalet nämndemän i tingsrätt.

Regeringen har den 25 mars 1982 beslutat att den förut nämnda departementspromemorian inte skall föranleda något regeringsförslag, bl. a. såvitt avser minskning av nämndemännens antal i tingsrätt och länsrätt.

Utskottet konstaterar att anslagsposten Ersättning till nämndemän får beräknas med utgångspunkt i att antalet nämndemän i tingsrätt skall vara oförändrat. Anslagsposten skall föras upp till ett med 1,7 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår förhöjt belopp, dvs. till ett med 12,5 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag förhöjt belopp. Önskemålet i motionerna är därmed tillgodosett.

Utskottet tillstyrker i övrigt regeringens förslag till medelsberäkning. Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att till Allmänna domstolarna för budgetåret 1982/83 anvisas ett förslagsanslag av 823 100 000 kr.

Utskottet tillstyrker att regeringen bemyndigas att inrätta de tjänster som beskrivits i det föregående.

I beslut den 11 februari 1982 ställt till domstolsverket har regeringen förordnat bl. a. följande att gälla under återstoden av budgetåret 1981/82:

1. När sådana domartjänster som tillsätts av regeringen efter förslag av

tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet blir lediga skall de hållas vakanta och får därför inte ledigförklaras.

2. Pågående tillsättningsförfaranden, vari tjänsteförslagsnämnden ännu inte har avgett förslag, skall avbrytas.

3. Sådana domartjänster som avses i 1. och 2. får med undantag för tjänster som lagman inte uppehållas med vikarie.

4. Bestämmelserna i 1. och 2. gäller inte tjänster i domstolar med endast en ordinarie domare.

5. Domstolsverket får efter samråd med de berörda domstolarna från fall till fall medge undantag från bestämmelserna i 1.—3.

I beslutet anges att det, enligt vad som under hand inhämtats från domstolsverket, finns risk för överskridanden av de båda domstolsanslagens löneposter innevarande budgetår.

Regeringsbeslutet ger utskottet anledning uttala att det givetvis är angeläget att genom olika åtgärder av administrativ natur begränsa kostnadsökningarna inom domstolsväsendet. Samtidigt bör framhållas att det, med hänsyn till den principiella betydelse som tillmäts domares ställning som ordinarie befattningshavare, är lika angeläget att domartjänsterna i all den utsträckning som är organisatoriskt möjlig tillsätts med ordinarie innehavare (jfr prop. 1973:90 s. 382).

Nämndemännens tjänstgöringsförhållanden

I motion 664 anförs att nämndemännens arbetsförutsättningar och ekonomiska villkor bör övervägas på grundval av promemorian (Ds Ju 1981:20) Nämndemännens tjänstgöringsförhållanden m. m. I motionen anförs vidare att nämndemännen bör få ersättning för förlorad arbetsförtjänst om en sådan förändring genomförs beträffande förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner.

Ersättningen till nämndemän regleras i förordningen (1979:592) om ersättning till nämndemän m. fl. (ändrad senast 1981:567). Enligt denna utgår till nämndemän i tingsrätt, hovrätt, länsrätt, mellankommunala skatterätten och kammarrätt av allmänna medel dagarvoden, resekostnadsersättning och traktamenten. Dagarvodet utgår fr. o. m. den 1 juli 1981 med 220 kr. för varje sammanträdesdag. Dagarvode utgår också för resdag när restiden överstiger åtta timmar mellan klockan 6 och 24. Till nämndemän i länsrätt och mellankommunala skatterätten utgår dagarvoden också för dagar då förberedelsearbete utförs.

De totala kostnaderna för ersättning till nämndemännen var år 1980 drygt 40 milj. kr. Huvudparten, drygt 36 milj. kr., avsåg arvoden.

År 1979 behandlade utskottet en motion om åtgärder för att bredda rekryteringen av nämndemän. Utskottet inhämtade yttranden över motionen från olika myndigheter m. fl. Mot bakgrund av vad som därigenom framkommit fann utskottet att en snedrekrytering syntes förekomma. Utskottet uttalade att det var angeläget att lekmanamedverkan i dömandet

utövas av personer av så många olika kategorier medborgare som möjligt. Orsaken till den snedrekrytering som syntes förekomma torde enligt utskottet kunna sökas bl. a. i de regler som gäller beträffande ersättningen till nämndemän och i deras tjänstgöringsförhållanden i allmänhet. Vissa grupper av medborgare torde sålunda inte kunna tjänstgöra som nämndemän utan att göra en ekonomisk förlust. Eftersom bortfallet av inkomst också minskar underlaget bl. a. för tilläggspension kunde enligt utskottet den gällande ordningen också inverka negativt på nämndemännens framtida sociala trygghet. Utskottet uttalade vidare att reglerna i vissa fall kunde leda till förlust av semesterförmåner. Utskottet fann mot bakgrund av vad som nu redovisats att frågan om ersättningen till nämndemän och deras tjänstgöringsförhållanden borde undersökas närmare. Undersökningen borde i första hand avse nämndemannakårens sammansättning. Arbetet borde mynna ut i de förslag som kunde befinnas erforderliga för att säkerställa en allsidig rekrytering. Vad utskottet anfört om en översyn av nämndemännens tjänstgöringsförhållanden borde riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Riksdagen följde utskottet (JuU 1979/80:8, rskr 88).

Regeringen beslutade år 1980 att den av riksdagen begärda översynen skulle göras under ledning av en projektgrupp inom justitiedepartementet. Projektgruppen redovisade år 1981 resultatet av sitt arbete i den av motionsnärerna nämnda promemorian (Ds Ju 1981:20) Nämndemännens tjänstgöringsförhållanden m. m. Av rapporten framgår bl. a. följande.

Genomsnittsåldern är markant högre bland nämndemännen än bland befolkningen i övrigt. Medan 63 % av befolkningen i åldern 20–70 år är under 50 år utgör denna åldersgrupp endast 24 % av nämndemännen vid tingsrätt. De nämndemän i tingsrätt som är över 60 år utgör 43 % av tingsrättsnämndemännen. Ser man till totalbefolkningen utgör denna åldersgrupp endast 18 %.

Nämndemannakåren är inte representativ i fråga om *könsfördelningen*, utan det finns fler män än kvinnor bland nämndemännen. Andelen kvinnor i nämndemannakåren är totalt 38 %. Största andelen finns bland tingsrättsnämndemännen och är där 39 %. I länsrätterna är andelen kvinnor endast 22 %.

Fördelningen på *yrkesgrupper* skiljer sig från befolkningen i övrigt i framför allt tre avseenden. Andelen lantbrukare är klart större bland nämndemännen. Andelen industriarbetare är klart lägre. En grupp som kan karakteriseras som allmänt administrativt verksamma och lärare är överrepresenterad.

Andelen *icke förvärvsarbetande* är 27 %, varav 19 % ålderspensionärer. Ålderspensionärerna utgör samma andel av nämndemannakåren som av befolkningen i övrigt.

När det gäller nämndemännens *anställningsförhållanden* visar undersökningen att de offentligt anställda är överrepresenterade. Deras andel av

nämndemännen är dubbelt så stor som deras andel av befolkningen i övrigt (35 % mot 17 %). De privatanställda är underrepresenterade (19 % mot 35 % av befolkningen i övrigt).

Nämndemännen har i allmänhet högre *inkomster* än befolkningen i övrigt.

Den vanligaste *tjänstgöringsfrekvensen* bland tingsrättsnämndemännen är 11—20 dagar om året (37 %). Endast 22 % av nämndemännen tjänstgör mer än så. I allmänhet är tjänstgöringen fastlagd i halvårs- eller helårsscheman, jämnt fördelad över året. Andelen nämndemän med hög tjänstgöringsfrekvens är störst i de äldre åldersgrupperna.

Åtskilliga nämndemän har andra *offentliga uppdrag* vid sidan av nämndemannauppdraget. Nästan var fjärde nämndeman har mer än tre andra uppdrag.

De allra flesta av de nämndemän som förvärvsarbetar får *avdrag med hela lönen* för de dagar de tjänstgör som nämndemän. Undantaget är främst de statligt anställda, som endast får avdrag med högst 11 % av lönen. Det nuvarande nämndemannaarvodet, 220 kr., motsvarar löneavdraget vid en årsinkomst av drygt 55 000 kr. De flesta förvärvsarbetande nämndemän har högre inkomster.

Rapporten är föremål för överväganden inom regeringskansliet.

Kommunaldemokratiska kommittén har i ett nyligen avlämnat delbetänkande (SOU 1982:5) De förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner behandlat bl. a. de förtroendevaldas ekonomiska förmåner. I betänkandet föreslås bl. a. att det i kommunallagen skall öppnas möjlighet för fullmäktige att besluta om ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Betänkandet är f. n. föremål för remissbehandling.

Utskottet kan således konstatera att nämndemannakåren inte är så allsidigt sammansatt som är önskvärt och att den av utskottet år 1979 uttalade tveksamheten inför rådande förhållanden har visat sig vara berättigad. Utskottet utgår från att de fortsatta övervägandena inom regeringskansliet med anledning av projektgruppens arbete leder till sådana förslag till ändringar i gällande ordning eller till andra åtgärder som kan befinnas erforderliga för att säkerställa en allsidig rekrytering och att övervägandena med anledning av kommunaldemokratiska kommitténs förslag beaktas härvid. Med det sagda avstyrker utskottet bifall till motion 664 i här behandlad del.

Individuell rösträtt för nämndemän

I motion 664 framförs uppfattningen att nämndemännen i tingsrätt bör få individuell rösträtt.

Nämndemännen i hovrätt, länsrätt, mellankommunala skatterätten och kammarrätt har individuell rösträtt. När nämndemän medverkar i länsrätt och mellankommunala skatterätten består rätten enligt huvudregeln av tre

nämndemän och en lagfaren domare. I kammarrätt och hovrätt består rätten, när nämndemän deltar, vanligen av två nämndemän och tre lagfarna domare.

I tingsrätt deltar nämndemän i rättskipningen i brottmål och i familjemål. Vanligen består rätten av fem nämndemän och en lagfaren domare som ordförande. Om det framkommer en annan mening än ordförandens gäller den om minst fyra nämndemän förenar sig om den. I det praktiskt sett mest betydelsefulla fallet med två meningar som står emot varandra innebär denna omröstningsregel i sak detsamma som om individuell rösträtt hade gällt med utslagsröst för ordföranden.

En fullt ut genomförd individuell rösträtt tillämpas i tingsrätt när rätten består av enbart lagfarna domare. Detsamma gäller i hovrätt oavsett om rätten består av enbart lagfarna domare eller av lagfarna domare och nämndemän.

För omröstning vid individuell rösträtt finns en majoritetsregel enligt vilken den mening skall gälla som omfattas av mer än hälften av rättsens ledamöter. När denna regel inte kan tillämpas gäller olika bestämmelser för tvistemål och brottmål.

För tvistemål gäller att ordföranden har utslagsröst. Särskilda regler gäller om det framkommer flera än två meningar och ingen av dem skall gälla på grund av majoritetsregeln eller regeln om ordförandens utslagsröst.

Om vid omröstning i brottmål en mening inte får majoritet gäller vid lika röstetal den mening som är den lindrigaste. Kan vid lika röstetal ingen mening anses som lindrigare har ordföranden utslagsröst.

Lagens nuvarande ståndpunkt är att villkorlig dom, skyddstillsyn, skyddstillsyn jämte fängelse samt överlämnande till särskild vård inte är att anse som lindrigare än fängelse och inte heller inbördes kan graderas i svårhet. Detta innebär att ordförandens utslagsröst faller avgörandet vid lika röstetal för exempelvis fängelse och villkorlig dom.

Liksom beträffande omröstningen i tvistemål finns det kompletterande bestämmelser för fall då flera än två meningar framkommer om ingen av dem skall gälla.

Om reglerna om individuell rösträtt gällde för tingsrätt sammansatt av fem nämndemän och ordförande skulle det inte innebära någon skillnad i sak mot f. n. i fråga om tvistemål där endast två meningar framkommit. När flera meningar än två framkommit i tvistemål skulle utgången dock kunna bli en annan. I fråga om brottmål skulle utgången inte heller bli annan när endast två meningar framkommit och majoriteten anslutit sig till den ena eller när vid lika röstetal omröstningen gäller två påföljder av vilka ingen kan anses lindrigare än en annan.

I de fall omröstningen vid lika röstetal gäller två påföljder av vilka den ena anses lindrigare än den andra skulle däremot utgången kunna bli en annan om individuell rösträtt tillämpades i tingsrätt. Den lindrigare me-

ningen skulle nämligen gälla om tre nämndemän förenar sig om den mot ordföranden och två nämndemän. Enligt de regler som nu gäller för tingsrätt faller ordförandens utslagsröst avgörandet i ett sådant fall. När i brottmål flera meningar än två framkommit skulle utgången också kunna bli en annan om individuell rösträtt tillämpades.

De nuvarande omröstningsreglerna har i huvudsak gällt sedan den 1 januari 1971, då den av 1969 års riksdag beslutade underrättsreformen genomfördes. I 1969 års lagstiftningsärende diskuterades frågan om individuell rösträtt för nämndemännen i tingsrätt. Departementschefen anförde i denna fråga bl. a. att man inte kunde bortse från det uppenbara förhållandet att den lagfarne domaren genom utbildning och träning och genom att han är den i målet bäst insatte har större möjligheter än den enskilde nämndemannen att komma till ett materiellt riktigt resultat. Det var därför enligt departementschefen inte naturligt att hävda att varje nämndeman borde betraktas som en med yrkesdomaren jämställd meddomare (prop. 1969:44).

År 1977 behandlade utskottet en motion som gällde den tidigare nämnda regeln att vid individuell rösträtt bl. a. villkorlig dom och skyddstillsyn inte är att anse som lindrigare än fängelse. Utskottet fann att omröstningsregeln vållade svårigheter i praktiken och att den — liksom vissa andra processuella regler som bygger på samma betraktelsesätt — kunde leda till resultat som framstår som stötande för rättsuppfattningen. Därför borde regelsystemet ses över i lämpligt sammanhang. Bl. a. med hänsyn till att frågan om olika påföljders svårhet beräknades bli aktualiserad inom regeringskansliet avstyrkte utskottet bifall till motionen (JuU 1977/78:6). Riksdagen följde utskottet.

År 1978 behandlade utskottet en motion om införande av individuell rösträtt för nämndemän i tingsrätt. Utskottet ansåg att uttalandena i 1969 års lagstiftningsärende alltjämt hade giltighet. Utskottet anförde vidare att frågan har ett nära samband med uppbyggnaden av påföljdssystemet därigenom att omröstningsreglerna vilar på bl. a. uppfattningen att det i stor utsträckning inte är möjligt att göra en objektiv jämförelse mellan olika påföljder med hänsyn till svårhetsgrad. Utskottet erinrade om att denna uppfattning — i enlighet med vad som framkommit i det ovan nämnda ärendet från år 1977 — var omstridd, och att omröstningsreglerna enligt utskottet i den del de vilar därpå vållade svårigheter i praktiken. Ett system med individuell rösträtt för nämndemän i tingsrätt skulle enligt utskottet leda till liknande svårigheter där. Utskottet anförde avslutningsvis att sambandet mellan den straffrättsliga lagstiftningen och omröstningsreglerna samt de tillämpningssvårigheter dessa regler i sin nuvarande utformning medför utgjorde skäl för riksdagen att inte aktualisera frågan om individuell rösträtt innan resultatet av pågående straffrättsliga överväganden förelåg. Härför talade också enligt utskottet det förhållandet att skillnaden mellan de två systemen i praktiken var förhållandevis ringa.

Utskottet avstyrkte således bifall till motionen (JuU 1977/78:33). Riksdagen följde utskottet.

Fängelsestraffkommittén (Ju 1979:04) skall enligt sina direktiv bl. a. överväga frågan om påföljders inbördes svårhet (kommittéberättelsen 1980 del II s. 45). Kommittén beräknas avsluta sitt arbete år 1984.

I promemorian (Ds Ju 1981:18) Underrätternas sammansättning föreslogs bl. a. att antalet nämndemän i tingsrätt skulle minska till normalt tre och att nämndemännen därvid skulle få individuell rösträtt. I dessa delar har promemorian avskrivits från vidare handläggning. I fråga om individuell rösträtt för nämndemän anfördes i promemorian bl. a. att det oavsett resultatet av övervägandena rörande påföljders inbördes stränghet fick anses lämpligt att även i brottmål vid tingsrätt låta den lindrigare mening- en gälla; från denna synpunkt kunde det alltså inte anses föreligga något hinder mot att införa individuell rösträtt för nämndemän.

Utskottet anser att de bedömningar som gjordes i 1969 års lagstiftnings- ärende och i 1978 års motionsärende alltjämt har giltighet. Utskottet av- styrker därför bifall till motion 664 i nu behandlad del.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *inrättande av tjänster*

att riksdagen bemyndigar regeringen att vid var och en av hov- rätten över Skåne och Blekinge och hovrätten för Västra Sverige inrätta en ordinarie tjänst för hovrättslagman i Fo 32 och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdel- ning, i Fo 29,

2. beträffande *medelsberäkningen*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med anledning av motion 1981/82:664 i denna del (yrkande 7 delvis) och motion 1981/82:1231 i denna del (yrkande 1) till *Allmänna domstolarna* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 823 100 000 kr.,

3. beträffande *nämndemännens tjänstgöringsförhållanden*

att riksdagen avslår motion 1981/82:664 i denna del (yrkande 9),

4. beträffande *individuell rösträtt för nämndemän*

att riksdagen avslår motion 1981/82:664 i denna del (yrkande 10).

3. **Allmänna förvaltningsdomstolarna.** Regeringen har under punkt D 3 (s. 66–71) föreslagit riksdagen att till Allmänna förvaltningsdomstolarna för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 279 100 000 kr.

Motioner

I motion 1981/82:664 av Lisa Mattson m. fl. (s) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående den i proposition 1981/82:100 aviserade minskningen av antalet nämndemän (yrkande 7 delvis).

I motion 1981/82:925 av Lena Öhrsvik (s) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att lokalisering av länsrätten i Kalmar län bör ske till Nybro kommun.

I motion 1981/82:1231 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen under bilaga 5, D 3. Allmänna förvaltningsdomstolarna, beslutar att anvisa ett med 1 510 000 kr. i förhållande till regeringens förslag förhöjt belopp avseende ersättning till nämndemän (yrkande 2).

Utskottet

Medelsberäkningen

Regeringens förslag till medelsberäkning under denna punkt innebär en ökning av anslaget med 37 milj. kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår. Beträffande anslagsposten Ersättning till nämndemän föreslås dock en sänkning med 0,6 milj. kr. Det anmärks i budgetpropositionen att det rör sig om en preliminär beräkning i avvaktan på en särproposition om underrätternas sammansättning. — I denna sak hänvisas till vad som anförts under rubriken Medelsberäkningen i punkt 2 i detta betänkande. Departementschefen uppger att för länsrätternas del har beräknats en besparing av 1,5 milj. kr. genom en minskning av antalet nämndemän i länsrätt från fyra till tre.

I motionerna 664 och 1231 framställs yrkanden av innebörd att anslaget rörande ersättning till nämndemän för nästa budgetår skall beräknas med utgångspunkt i den ordning som f. n. gäller beträffande antalet nämndemän i länsrätt.

Enligt regeringens beslut den 25 mars 1982 kommer något regeringsförslag om att minska antalet nämndemän i länsrätt inte att läggas fram.

Med hänvisning till det anförda får anslagsposten Ersättning till nämndemän föras upp till ett med 0,9 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår förhöjt belopp, dvs. till ett med 1,5 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag förhöjt belopp. Önskemålet i motionerna är därmed tillgodosett.

Utskottet tillstyrker i övrigt regeringens förslag till medelsberäkning. Utskottet föreslår att till Allmänna förvaltningsdomstolarna för budgetåret 1982/83 anvisas ett förslagsanslag av 280 600 000 kr.

Lokalisering av länsrätten i Kalmar län

I motion 925 hemställs att riksdagen uttalar sig för att länsrätten i Kalmar län bör lokaliseras till Nybro kommun.

I budgetpropositionen redovisar chefen för justitiedepartementet att han funnit skäl att närmare studera möjligheterna att omlokalisera två länsrätter, nämligen länsrätten i Östergötlands län och länsrätten i Kalmar län.

I fråga om länsrätten i Kalmar län anger departementschefen att det har ifrågasatts att flytta domstolen från Kalmar till Nybro. Han förklarar sig senare återkomma till regeringen i frågan om uppdrag åt byggnadsstyrelsen att utreda lokalförslingsmöjligheterna i Kalmar och Nybro. Enligt departementschefen bör byggnadsstyrelsen vid detta arbete utgå från att en omlokalisering till Nybro kan komma att omfatta länsstyrelsens besvärshuset, länsrätten eller bådadera. Han förordar att byggnadsstyrelsen i sin kartläggning samråder med domstolsverket, länsstyrelsen och de båda berörda kommunerna. Sedan byggnadsstyrelsen redovisat resultatet av sitt arbete får enligt departementschefen lokaliseringsfrågan anmälas på nytt för regeringen.

Frågan om en lokalisering av länsrätten i Kalmar län till Nybro är som framgår av det anförda aktualiserad i regeringen och får närmare övervägas sedan man fått en helhetsbild av lokalsituationen i de båda orterna. I det läge saken nu befinner sig bör riksdagen enligt utskottets mening inte göra något sådant uttalande om lokaliseringen som motionären efterlyser. Utskottet avstyrker bifall till motion 925.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsberäkningen*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med anledning av motion 1981/82:664 i denna del (yrkande 7 delvis) och motion 1981/82:1231 i denna del (yrkande 2) till *Allmänna förvaltningsdomstolarna* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 280 600 000 kr.,

2. beträffande *lokalisering av länsrätten i Kalmar län*

att riksdagen avslår motion 1981/82:925.

4. **Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 4 (s. 71 och 72) och hemställer

att riksdagen till *Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 32 700 000 kr.

5. **Utrustning till domstolar m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 5 (s. 73) och hemställer

att riksdagen till *Utrustning till domstolar m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.

6. **Byggnadsarbeten för domstolsväsendet.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 6 (s. 73—75) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om byggnadsarbeten för domstolsväsendet inom de kostnadsramar som förordats i propositionen,
2. att riksdagen till *Byggnadsarbeten för domstolsväsendet* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 8 400 000 kr.

Stockholm den 20 april 1982

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s) och Bonnie Bernström (fp).

Reservation

Individuell rösträtt för nämndemän (punkt 2, mom. 4)

Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Lilly Bergander (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s) och Karl-Gustaf Mathsson (s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet anser" och som slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Erfarenheterna av nämndemännens ökade inflytande i rättskipningen har genomgående varit gynnsamma. Här bör särskilt framhållas att lek-män med individuell rösträtt nu har medverkat i rättskipningen i hovrätt och kammarrätt i drygt fem år och att den ordningen enligt allmänt omfattad uppfattning har fungerat mycket väl. Inte minst härigenom har visats att tiden är mogen att, såsom föreslås i motionen, nu övergå till ett system med fullt genomförd individuell rösträtt även i tingsrätt. I brottmål bör, vid lika röstetal, den lindrigaste meningen gälla, även när nämnd deltar i handläggningen.

Redan för fyra år sedan tillstyrktes i princip en motion om individuell rösträtt för nämndemän inte bara av sådana remissinstanser som LO och TCO utan också av remissinstanser som har nära kontakt med rättskipningen. Bland de tillstyrkande remissinstanserna återfanns sålunda Sveriges advokatsamfund, hovrätten över Skåne och Blekinge samt Stockholms tingsrätt.

Mot förslaget har väsentligen anförts två skäl. Dels har sagts att det inte är naturligt att hävda att varje nämndeman i tingsrätt bör betraktas som en med yrkesdomaren jämställd meddomare, eftersom den lagfarne domaren genom sin utbildning och träning och genom att han är den i målet bäst insatte har större möjligheter än den enskilde nämndemannen att komma till ett materiellt riktigt resultat. Dels har sagts att förslaget i motionen skulle medföra komplikationer i de fall då domstolen har att välja mellan påföljder som är straffrättsligt likvärdiga.

Om dessa skäl kan naturligtvis sägas att tyngden i dem i någon mån är beroende av relationen mellan antalet lagfarna domare och antalet lekmän.

Principiellt har emellertid det första skälet inte större bärkraft här än i andra sammanhang där lekmän medverkar vid sidan av juristutbildad domare, t. ex. i länsrätt eller fastighetsdomstol. Dessutom är att märka att det i samband med att lekmanamedverkan infördes i hovrätt och kamrarrätt genom beslut år 1976 inte föresvävade någon att omröstningsreglerna skulle bygga på annan princip än att varje röst har lika värde.

Och till det andra skälet är att säga att de svagheter som kan vara förenade med nuvarande omröstningsregler med hänsyn till graderingen av olika påföljder inte blir vare sig mera eller mindre framträdande om man inför individuell rösträtt för nämndemän. De båda frågorna har över huvud taget inte något samband med varandra.

Ett system med individuell rösträtt bör således enligt utskottets mening införas även för nämndemän i tingsrätt, och det bör ankomma på regeringen att föranstalta om de närmare överväganden i saken som kan behövas. Förslag i ämnet bör snarast föreläggas riksdagen. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker således bifall till motionen.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *individuell rösträtt för nämndemän*

att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 664 i denna del (yrkande 10) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.